

ПРИЛАГАНЕ НА АЛТЕРНАТИВИ В НАКАЗАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ОПИТЪТ НА УНГАРИЯ

*Елина Попова, Югозападен университет
„Неофит Рилски“ – Благоевград,
Институт за решаване на конфликти*

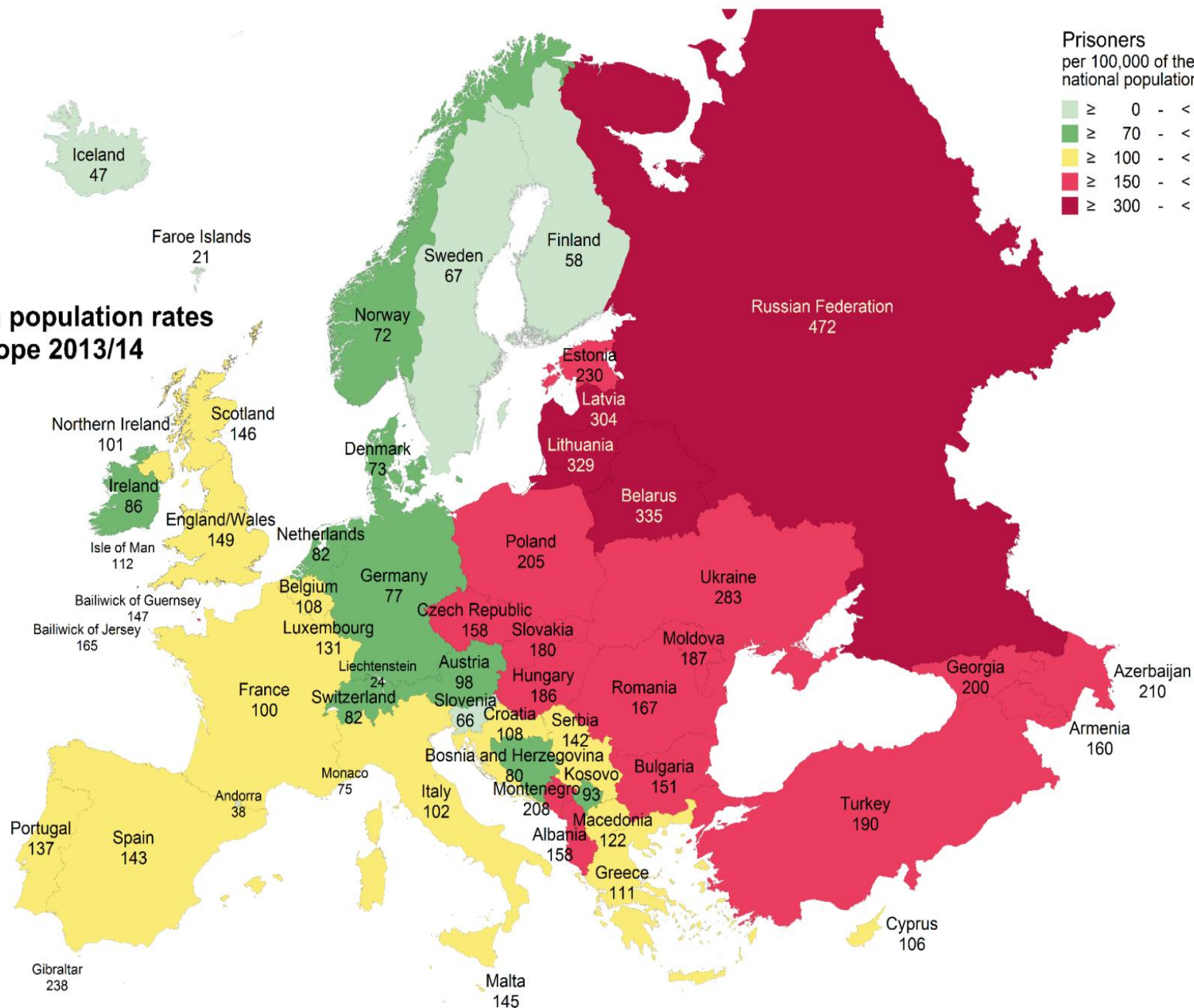
**Проект „Новите европейски стандарти за прилагане
на алтернативи на лишаването от свобода”**

София, 06.10.2015 г.

Prisoners
per 100,000 of the
national population

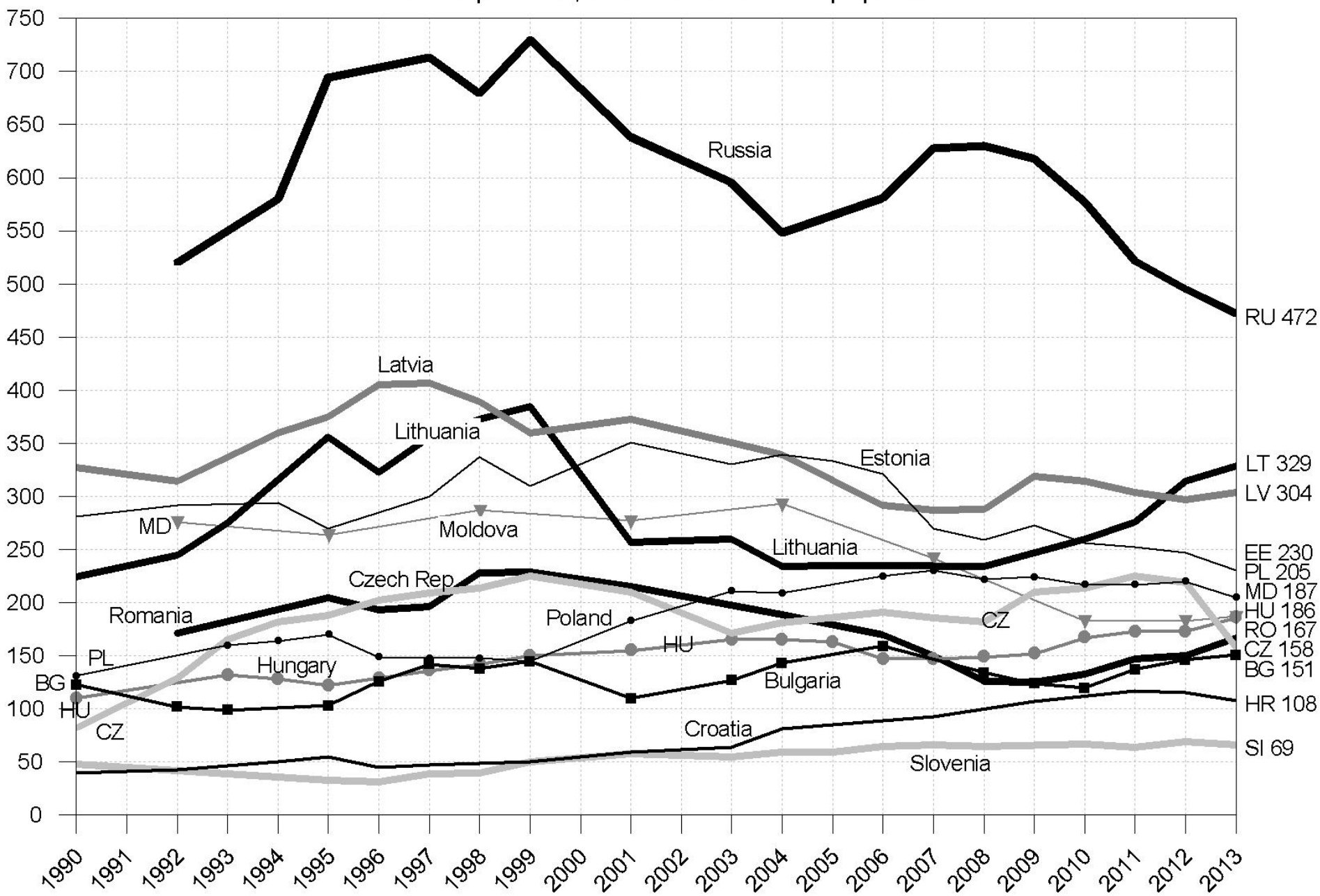
≥ 0	-	< 70
≥ 70	-	< 100
≥ 100	-	< 150
≥ 150	-	< 300
≥ 300	-	< 500

Prison population rates in Europe 2013/14



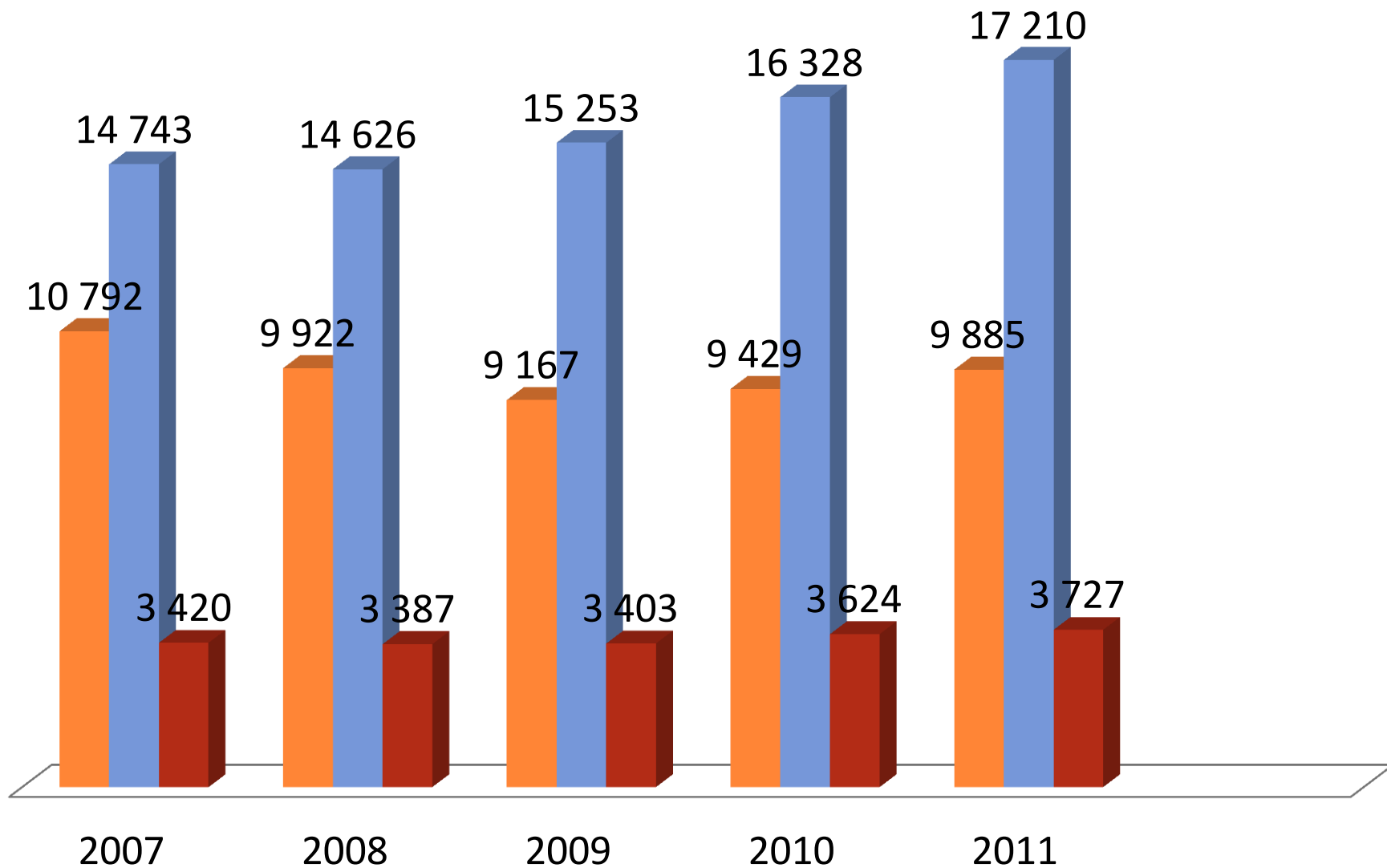
Prison population rates in Central and Eastern Europe 1990-2013/14

Prisoners per 100,000 of the national population



Лица в местата за лишаване от свобода

■ България ■ Унгария ■ Норвегия



ВЪВЕЖДАНЕ НА ВЪЗСТАНОВИТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПРАВНАТА СИСТЕМА НА УНГАРИЯ

- **1992 г.** – Унгария въвежда медиацията като метод за разрешаване на конфликти по граждански дела.
- **2003 г.** - приоритет в Националната стратегия за превенция на престъпността става медиацията по наказателни дела.
- **2006 г.** - Законът LI променя Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) и Наказателния кодекс (НК) на Унгария.
- **2007 г.** – Закон за медиацията по наказателни дела

МЕДИАЦИЯ МЕЖДУ ЖЕРТВАТА И ИЗВЪРШИТЕЛЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО

- Медиацията е доброволна.
- Материалноправните предпоставки са регламентирани в НК, докато процесуалноправните - в НПК.
- Медиацията обикновено продължава 3 месеца. Ако медиацията е успешна, решението е както по-бързо, така и по-евтино отколкото традиционната наказателна процедура.
- Медиацията по наказателни дела безплатна.



ПРАВНА РАМКА НА МЕДИАЦИЯТА ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

чл. 36, ал. 1 от НК

- Престъпления против личността, живота, здравето, личната свобода, човешкото достойнство, правата и свободите;
- Престъпления по транспорта;
- Престъпления против собствеността и интелектуалната собственост
- За престъплението се предвижда наказание лишаване от свобода до три години.



ПРАВНА РАМКА НА МЕДИАЦИЯТА ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА (2)

чл. 36, ал. 2 от НК

- наказанието може да бъде намалено без ограничения, ако извършителят е признал вината си за извършването на някое от престъпленията посочени в алинея 1, за които се предвижда наказание лишаване от свобода до пет години.



МЕДИАЦИЯТА НЕ Е ПРИЛОЖИМА

Медияция няма да се приложи:

- ако деянието е причинило смърт,
- ако извършителят е рецидивист,
- в случаите на организирана престъпност и
- ако извършителят е субект на друго санкциониране.



УСЛОВИЯ ЗА НАЗНАЧАВАНЕ НА МЕДИАЦИЯ ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

- извършителят поема отговорността за извършването на престъпния акт, в който е обвинен; това обаче не е равнозначно на признание във формално юридическия смисъл
- изразява готовност да обсъди престъплението, неговите причини и последици и да разговаря с жертвата
- извършителят предлага отстраняване на последиците по подходящ начин посредством компенсация или поправяне на вредите, или поема задължение да се въздържа от подобно поведение за в бъдеще
- жертвата е изразила изрично съгласие за участие

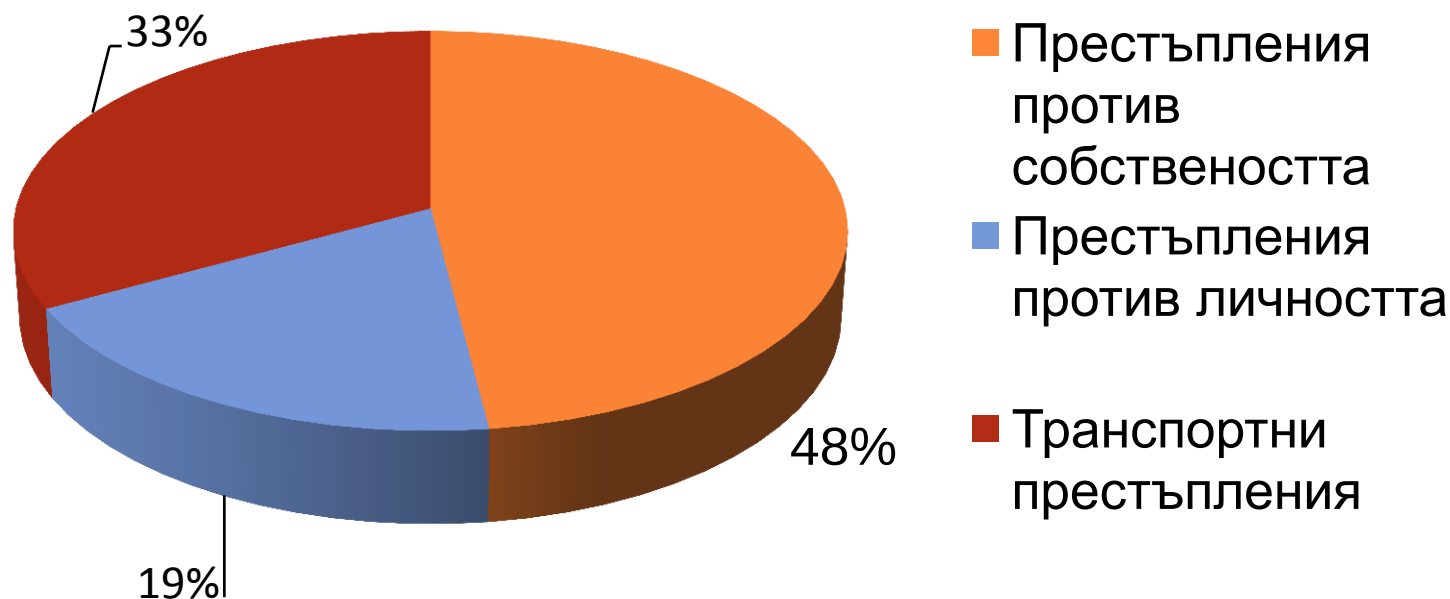


МЕДИАТОРИ

- Пробационни служители – преминали през специално обучение
- Адвокати в ролята на медиатори - съгласно чл. 1 от Постановление 58/2007: медиация може да провежда юрист, който а) е преминал минимум 2 x 30 часа акредитирано обучение-продължаващо или специално обучение или от международна организация или б) е придобил квалификация за медиатор в курс във висшето образование на Унгария или в чужбина.



ВИДОВЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, ПРЕПРАЩАНИ КЪМ МЕДИАЦИЯ, 2011 г.



ПРЕПРАЩАНЕ КЪМ МЕДИАЦИЯ

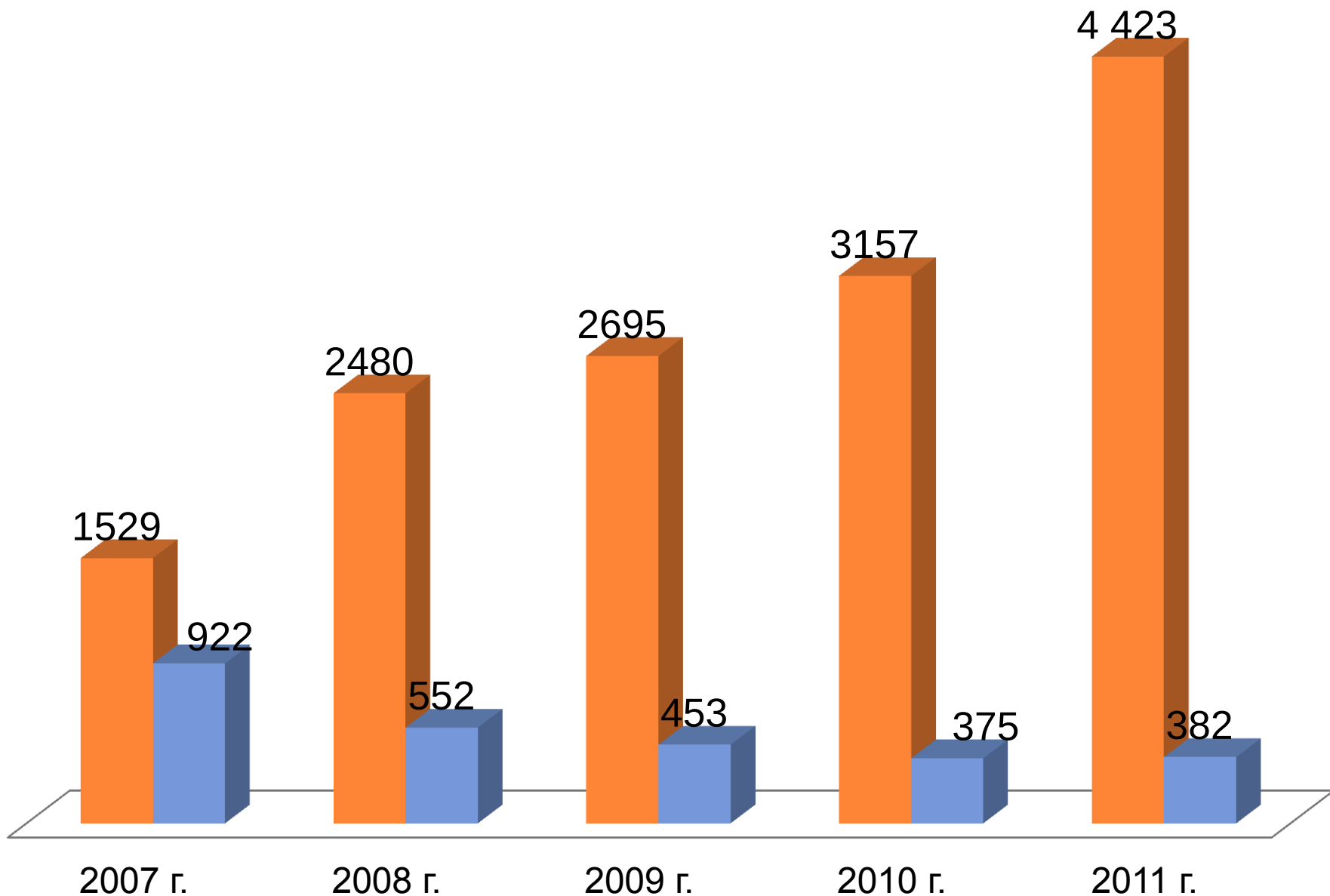
Осъществява се от:

- Прокурора – *ex officio*, или по молба на обвиняемия, защитника или жертвата
- Съдията - по молба за подсъдимия, неговия защитник и жертвата (не *ex officio*)



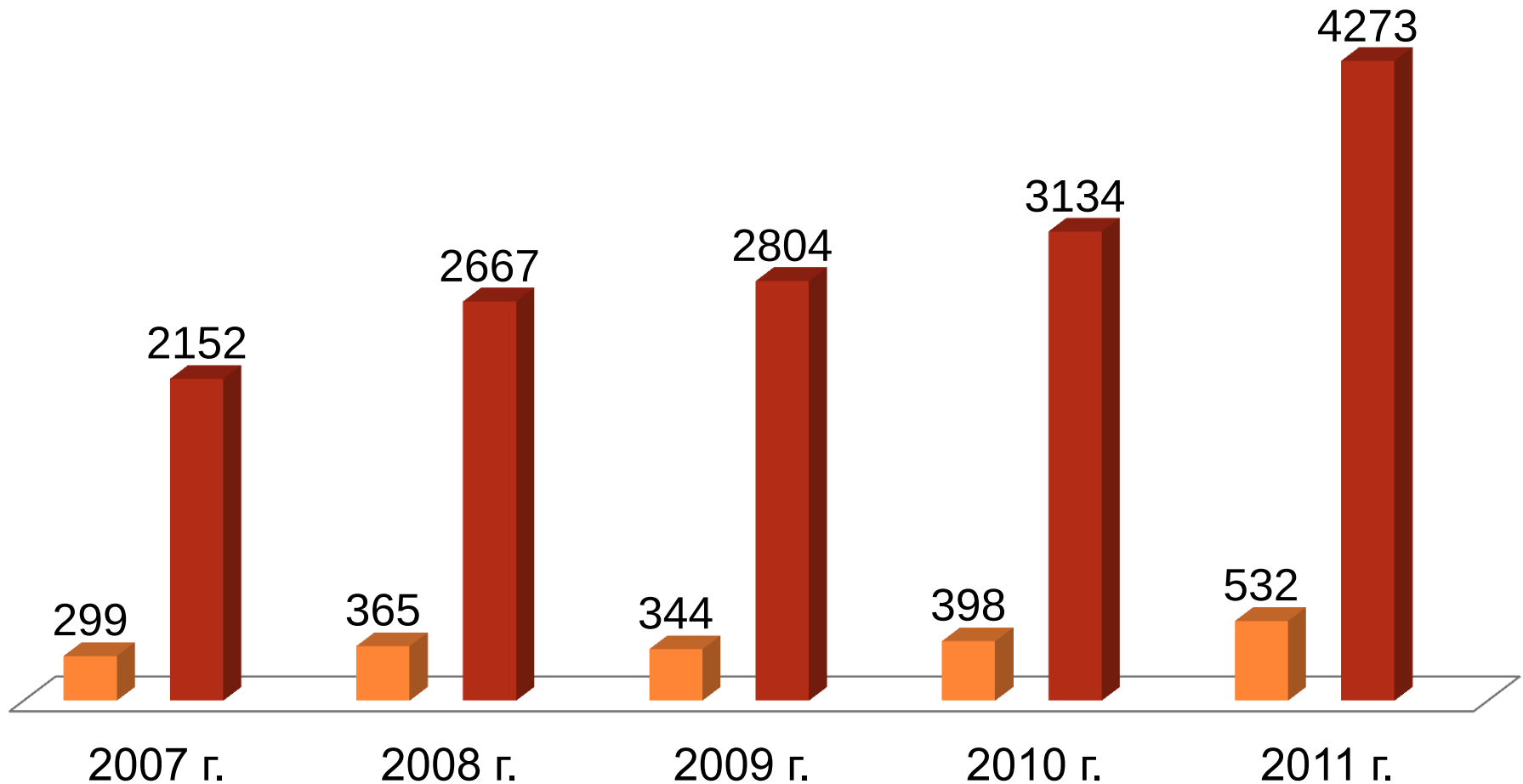
Брой медиации на национално ниво

■ Прокуратура ■ Съдилища



Брой медиации на национално ниво по извършители на престъпления

- Непълнолетни извършители
- Пълнолетни извършители



ПРАКТИКИ НА ВЪЗСТАНОВИТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ И ПИЛОТНИ ПРОЕКТИ

След въвеждането на медиацията, научни изследвания в **три направления**.

- Националният институт по криминология през 2008 и 2009 г. провежда проект за процедурата по медиация, осъществявана от прокуратурата.
- Няколко национални проекти са изследвали нагласите на обществеността към медиация. Жертвите желаят да се изправят пред извършителя по различни причини, макар тяхното желание леко да намалява във времето след престъплението.
- Фокусиране върху практическото разширяване на медиацията - проекти като MEREPS и PMC, които прилагат нови методи в затворите



ПРОЕКТЪТ MEREPS (MEDIATION AND RESTORATIVE JUSTICE IN PRISON SETTINGS)

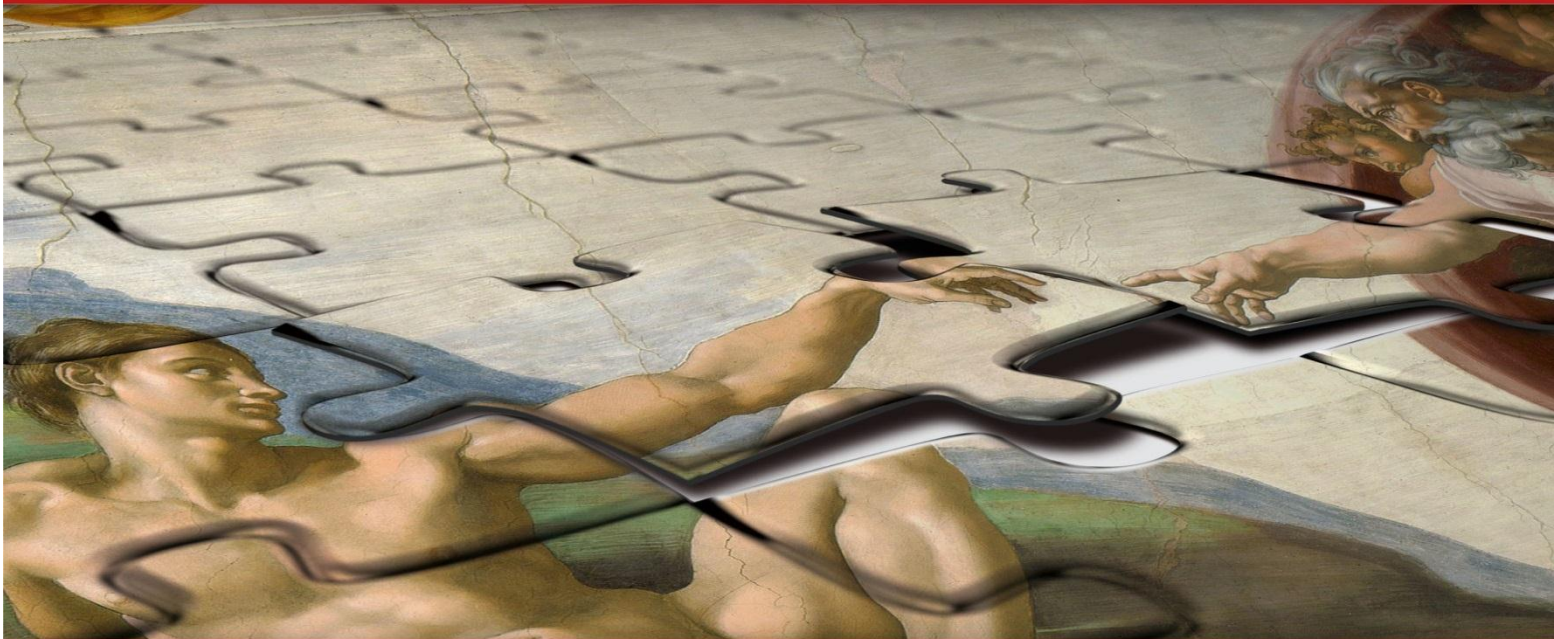
- По програма „Наказателно правосъдие“ на ЕС, 2009-2012 г., фокусира се върху това как медиацията и други възстановителни практики могат да се прилагат в затворите, със специално внимание към извършителите на тежки престъпления и жертвите на тези престъпления.
- Проектът изследва дали възстановителните подходи помагат на жертвите, на поемането на отговорност от извършителите и по-доброто решаване на конфликтите между затворниците и персонала на затвора и тяхната социална реинтеграция след освобождаването им.
- По проекта е проведено обучение на служители на затвор и пробационни служители. Издадена е книга за приложимостта на медиацията и възстановителното правосъдие в затворите „Управление на конфликти със затворници“

(http://www.foresee.hu/uploads/media/Konfliktuskezeles_EN.pdf)



RESPONSIBILITY-TAKING, RELATIONSHIP-BUILDING AND RESTORATION IN PRISONS

MEDIATION AND RESTORATIVE JUSTICE IN PRISON SETTINGS



Editors: Tünde Barabás – Borbála Fellegi – Szandra Windt

Budapest, 2012



With Financial Support from Criminal Justice Programme 2008
European Commission—Directorate—General Justice, Freedom and Security

КРЪГОВЕ ЗА ПОДКРЕПА

- Пилотен проект, 2011-2013 г. с участието на 3 държави
- За разлика от медиацията, кръговете за подкрепа включват по-голяма група лица в обсъждането на конфликта. В тях участват не само жертвите и извършителите, а и други лица, засегнати от конфликта – семейство, приятели, колеги, съученици, съседни, обществеността и т.н.
- Кръговете за подкрепа включат и официални лица като съдии, прокурори, полицейски служители и други.
- Проектът е приключил с успешното разрешаване на няколко случая.



НЕФОРМАЛНИ ИНИЦИАТИВИ

- В Унгария се използват и практики като **семеино-груповото конферирание**, които се прилагат в затворите и след освобождаването на осъдените. Пробационни служители работят както по семеино-групово конферирание, така и по неговата разновидност - **семеино вземане на решение**.
- В реинтеграцията на осъдения и във възстановяването на общността и семейните отношения, семеино-груповото конферирание може да бъде от голяма помощ. Въведено е в някои затвори.
- Обществени центрове - в гр. Будапеща от 2004 г., и в гр. Мисколк от 2006 г. Целта им е да осигурят прилагането от пробационната служба на възстановителни методи и програми.



ПРОБАЦИЯ. ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ПРОБАЦИОННАТА СЛУЖБА

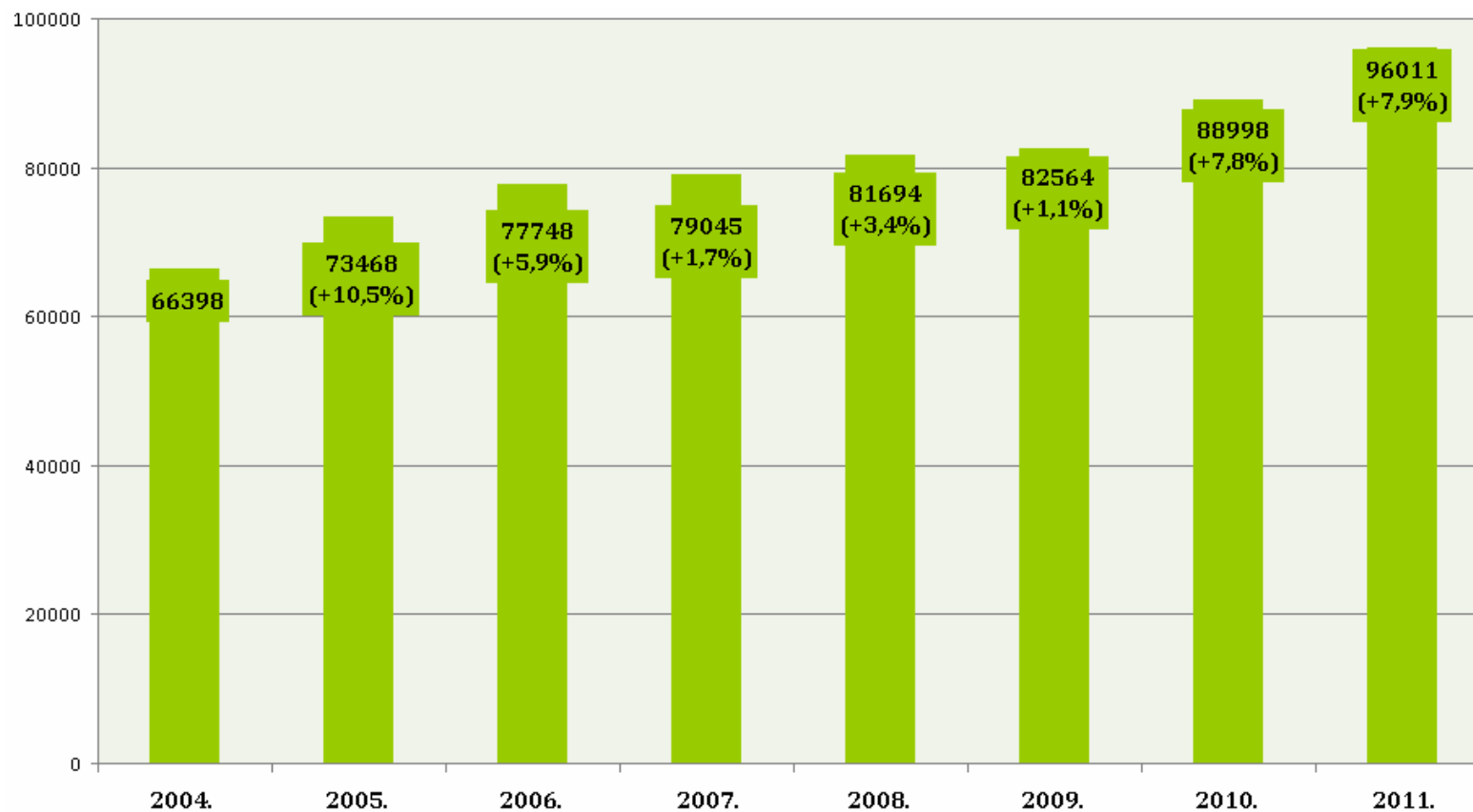
- Министерството на правосъдието създава **Национална пробационна служба** през юли 2003 г.
- Министерството на правосъдието обединява още няколко служби в „Кабинет на правосъдието“, която се състои от: Пробационна служба, Служба за подкрепа на жертвите и Служба за юридическа помощ.
- Кабинетът на правосъдието има 20 окръжни кабинета. Кабинетът е централен орган с национална компетенция и отделен бюджет.
- Всеки окръжен кабинет има свой собствен **пробационен отдел с две секции за непълнолетни и пълнолетни извършители.**
- Пробационната служба през 2009 г. работи по 82 564 случая, които се управляват от 458 пробационни служители



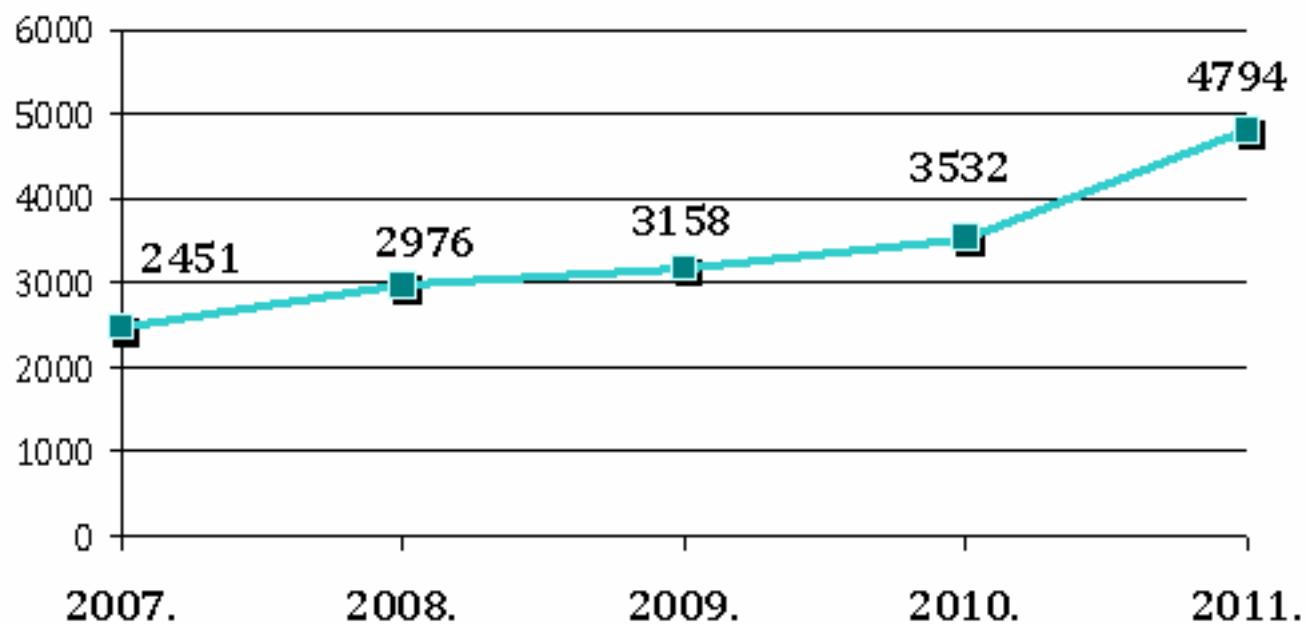
ЗАДАЧИ НА ПРОБАЦИОННАТА СЛУЖБА

- експертна работа за подготовка на съдебни решения (доклад за социални запитвания, предсъдебни доклади);
- супервизия и помощ на извършителите (супервизия на пробация);
- супервизия на общественно полезния труд;
- подготвителна работа в затворите преди отпуск или освобождаване, супервизия по време на условно освобождаване, доброволни грижи след освобождаване;
- медиация между жертви и извършители.
- **Деятелността на Унгарската пробационна служба е изградена на принципите на възстановителното правосъдие.** Те целят извършителят да се изправи пред последствията от престъплението чрез медиация между извършителя, жертвата и общността.

ОБЩ БРОЙ НА ДЕЛАТА ПО ГОДИНИ



БРОЙ СЛУЧАИ НА МЕДИАЦИЯ ЖЕРТВА- ИЗВЪРШИТЕЛ ГОДИШНО



ДОКЛАД ОТ ПРОУЧВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА СРЕДА И ОЦЕНКА НА РИСКА

- Пробационните служители изготвят **Доклади от проучване на социалната среда**, те служат като доказателства в рамките на наказателно производство срещу непълнолетни извършители, за това съставянето им е задължително.
- За да може да състави доклада, пробационният служител трябва да огледа жилището, да получи мнение от училището или работното място.
- Докладът описва фактите и обстоятелствата, характерни за начина и стила на живот на извършителя, и съдържа информация относно неговото/нейно семейно положение, приятелства, здравословно състояние, зависимости, условия на жилищно настаняване, квалификации, познания, работно място, професия, доходи, дейности в свободното време, и особености, характерни по времето на престъплението, както и настъпилите от тогава промени.



ДОКЛАД ОТ ПРОУЧВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА СРЕДА И ОЦЕНКА НА РИСКА (2)

- От януари 2015 г., докладите от проучване на социалната среда включват и оценка на риска. Целта на оценката на риска е да разкрие криминогенните фактори в живота на младото лице и да препоръча интервенции, насочени срещу тези фактори.
- За съставянето на доклада от проучване на социалната среда се дава от 8 до 30 дневен срок, в зависимост от нуждите на изискващата го институция. Годишно се съставят почти 13,000 доклада от проучване на социалната среда от пробационни служители.



ПРЕДСЪДЕБНИ ДОКЛАДИ

- Изготвят се при поискване от прокурора или съдията преди издаване на съдебно решение. В предсъдебния доклад пробационният служител оценява личностните аспекти на престъпното поведение, и рисковете в неговото/нейното поведение, които биха довели до извършването на друго престъпление. Пробационният служител може да предложи налагане на индивидуални специални норми на поведение на осъдения, или участие в определени превантивни или лечебни програми. При поискване от прокурора или съдията, пробационният служител трябва да проучи дали осъденият е склонен да предостави финансово или друг вид обезщетение на жертвата, и дали жертвата е съгласна да го



ПРЕДСЪДЕБНИ ДОКЛАДИ (2)

- **Постановление на Министъра на Публичната Администрация и Правосъдието 8/2013. (VI. 29.)** – предсъдебният доклад съдържа личните данни на нарушителя, условията му на живот, евентуална зависимост към определени вещества или медикаменти, финансово състояние, социално-осигуряване и др.
- Ежегодно пробационните служители изготвят приблизително 2,500 предсъдебни доклада за цялата страна.



ПРОБАЦИОНЕН НАДЗОР

- Целта на пробационния надзор е да се намали рискът от рецидивизъм чрез упражняване на контрол и оказване на подкрепа на осъдения по време на т.нар. пробационен срок.
- Продължителност – минимум 1 година, в повечето случаи две години
- По едно и също време се осъществяват близо 40,000 пробационни надзора.
- Като отклоняващо или алтернативно средство, същността на надзора е да се насърчи осъденият да бъде активен; той/тя не трябва да бъде пасивен „потърпевш” от наказанието, а трябва да се изправи пред



ПРОБАЦИОНЕН НАДЗОР (2)

- Основната задача на пробационния служител е да насочи усилията си към решаването на проблемите им в рамките на неговата/нейната компетенция.
- Пробационният надзор се осъществява въз основа на пробационен план, който определя целите, които трябва да бъдат постигнати в конкретния случай, потенциалните средства за това, и обстоятелствата застрашаващи тези цели.
- Пробационният служител осъществява срещи, изслушва промените, които са настъпили в начина на живот или в житейските обстоятелства, проверява спазването на нормите на поведение, и ако се налага, дава съвет или оказва помощ за намиране на работа, за разрешаване на здравословни, социални или всякакви други проблеми относно социалната реинтеграция.

ПРОБАЦИОНЕН НАДЗОР (3)

- Освен индивидуалното управление на конкретния случай, пробационната служба прилага и групови техники. Службата предлага собствени обучения, или дава възможност за участие в обучения, които подобряват различни умения напр. умения за общуване, за разрешаване на конфликти, организирани от неправителствени организации.
- Пробационната служба прилага като *групова техника* обучение за замяна на агресията и обучение за развитие на *социални умения*



ПРОБАЦИОНЕН НАДЗОР (4)

- Прилагат се и *програми за обществено обезщетение*. Чрез тях непълнолетните извършители символично предоставят компенсация на общността. Граждански организации и обществени институции, предоставят поле за тези дейности, комбинирани с образователна дейност за запознаване с конкретни ценности, или с обучения за подобряване на социалните умения.
- В североизточна Унгария работи *пробационен център*, ръководен от пробационната служба в гр. Миклош, наречен ZöldPont (Зелена точка). Пробационната служба и различни участници от обществеността (НПО, доброволци) си оказват съдействие за справяне с младежката престъпност. Пробационният център преди всичко прилага различни групови техники и поправителни практики, и подпомага социалната реинтеграция на непълнолетните и млади пълнолетни престъпници чрез образователна помощ, консултации за работа, програми за свободното време

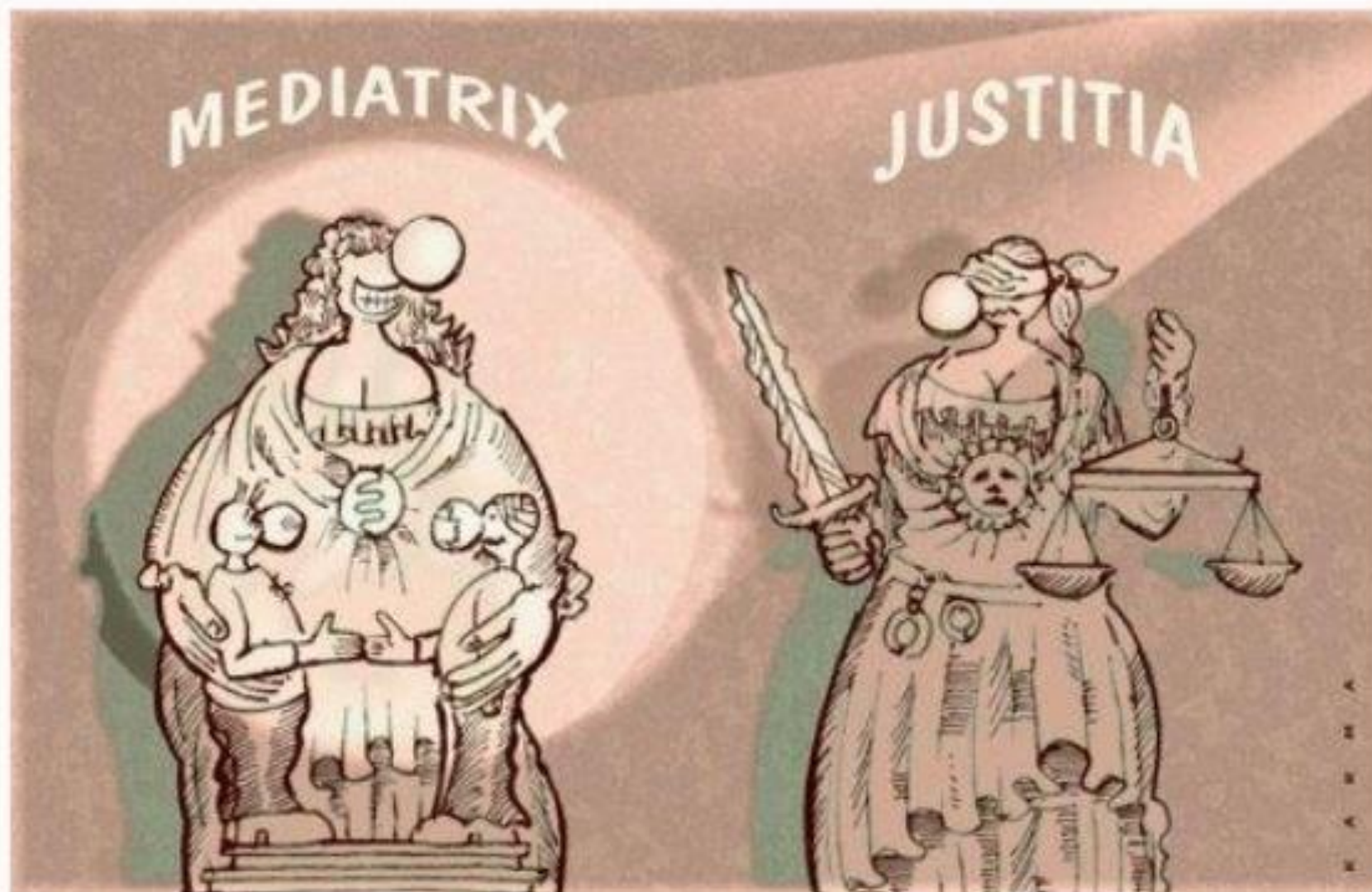
ЗАКЛЮЧЕНИЕ

- **Медиацията между жертвата и извършителя на престъплението е най-широко използвания модел на възстановителното правосъдие в Унгария.** В медиацията, чрез доброволен диалог, с посредничеството на медиатор, между две страни в наказателния процес – жертвата и извършителя, се създава възможност за помирение и обезщетение. Най-голямото предизвикателство, свързано с медиацията, е всъщност прилагането ѝ.
- В Унгария не съществуват случаи, когато препращането към медиация е задължително – това е напълно свободно решение на страните. Използваният метод е директна медиация с участието на извършителя и на жертвата. Медиацията се счита за успешна само когато споразумението е напълно изпълнено.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ (2)

- Оставена е наистина широка свобода за прокурорската и съдийската преценка, но тя винаги отчита дали публичния интерес няма да бъде засегнат с евентуалното отклоняване на случая от наказателно преследване.
- Право да решават дали даден случай е подходящ за медиация имат прокурорът и съдът, в качеството им на ръководно-решаващи органи на съответния етап на наказателното производство.
- Необходима предпоставка за успешна медиация е директно засегнатите, т.е. извършителят и жертвата да приемат медиацията.
- Унгария е развиваща се страна на възстановителното правосъдие, прилагаща различни възстановителни практики. Лидер в Централна и Източна Европа.

What are the differences between the classic criminal justice approach and Restorative Justice?



Благодаря за вниманието!

Елина Попова

експерт-проучване в проект *„Новите европейски
стандарти за прилагане на алтернативи на
лишаването от свобода“*

ely@swu.bg

